

4. Марчак В.Я. Судовий контроль за дотриманням прав людини згідно кримінально-процесуального законодавства, НАВС, 2013, с.143-144 <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4662/1/26.pdf>.

Герасимов Артем Євгенович,

*курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Гаркуша Аліна Григорівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції, доцент кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГАЛЬНИХ ПРАВИЛ ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА В УКРАЇНІ ТА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Для виконання своїх службових обов'язків співробітники правоохоронних органів уповноважені на здійснення слідчих (розшукових) дій, за допомогою яких здійснюється отримання (збирання) доказів або ж перевірка отриманих доказів у конкретній кримінальній справі. Обов'язковою підставою проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії є наявність достатньої інформації про можливість досягнення мети даної дії. Через складність процесуально-правового аспекту проведення даних заходів можливі прояви порушення прав та свобод людини, що гарантуються Конституцією України та іншими міжнародними нормативно-правовими актами, насамперед Європейською конвенцією з прав людини. Тож дослідження українського законодавства та порівняння його з правовими базами інших держав є вірним шляхом до вирішення проблем щодо забезпечення дотримання прав та свобод осіб, щодо яких здійснюються вищезазначені дії.

По-перше, слід зазначити, що головним міжнародним актом, який регламентує право особи на недоторканність житла є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції містить положення щодо неможливості органів державної влади втручатися у здійснення права людини на її приватне життя, окрім випадків, що стосуються законних дій, тобто необхідних у демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для захисту життя та здоров'я, а також прав і свобод інших осіб [1].

По-друге, Основний Закон України також містить положення щодо недоторканності житла. Ст. 30 Конституції України дозволяє проникати до житла або іншого володіння особи, проведення огляду чи обшуку в них виключно у разі наявності вмотивованого рішення суду. Також проникнення до житла або іншого володіння особи вважається вчиненням у межах закону, якщо воно було пов'язане із врятуванням життя людей, майна або з безпосереднім переслідуванням осіб, що підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Додатковий порядок проникнення до житла чи до іншого володіння встановлюється відповідним законом, який регламентує проведення таких слідчих (розшукових) дій як огляд і обшук (Кримінально-процесуальний кодекс України) [2]

По-третє, ст. 13 Кримінально-процесуального кодексу (далі - КПК) України закріплює загальну засаду здійснення кримінального провадження, а саме: «Недоторканність житла чи іншого володіння особи»; ст. 234 цього ж кодексу повторює положення вищезазначених норм щодо порядку та підстав проникнення до житла. Також дана норма детально визначає: що є житлом та іншим володінням особи, що не вважається житлом; як повинні здійснюватися отримання та розпорядження інформацією, що стала відомою в результаті цієї слідчої (розшукової) дії; характеристику суб'єктів за їх функціональними правами та обов'язками [3].

Проникнення до житла на території США в розумінні конституційного захисту права на недоторканність житло вважається обшуком. Щоб проникнення до житла поліцією США було законним, має бути дотримана одна з вимог: 1) дана дія дозволена рішенням суду; 2) дана дія підпадає під виняток, що міститься у вимогах щодо судового дозволу, передбачених законом.

Також на території США ще одною підставою для проникнення до житла може бути згода особи. Якщо є згода особи, що наділена повноваженнями впускати до житла інших осіб, поліція на законних підставах входити до будинку, навіть за відсутності ордеру. Згода такої особи повинна відповідати певним стандартам, закріпленим конституційним захистом права на недоторканність житла: згода вважається реальною, якщо вона була надана в такій формі, яку б будь-яка розумна особа зрозуміла під час спілкування із офіцером поліції [4, с. 558].

«Невідкладні обставини», пов'язані з затриманням особи, також є підставою для проникнення до житла поліцейськими за відсутності ордеру. Верховний Суд США (далі - ВР США) признав повністю законними дії поліцейських, які, не маючи ордеру, проникли до житла для затримання підозрюваного з метою розслідування злочину «по гарячих слідах». До цього поліція деякий час спостерігала за особою, що втікала з місця вчинення злочину, побачила, що він зайшов до конкретного будинку, після чого менш ніж через п'ять хвилин, вони вже арештували підозрюваного [4, с. 556–557].

У той же час міститься практика ВС США, коли «невідкладні обставини» для проникнення до житла особи без ордеру були визнані незаконними. Наприклад, підстава наявності ризику знищення доказів є недостатньою, адже поліція не має стовідсоткової впевненості у тому, що докази знищують або збираються знищити. Наймач номеру в готелі почув стук в двері: ззовні представилися за персонал готелю. Відчинивши двері, наймач побачив поліцейського, який видавав себе за співробітника готелю. Наймач номеру одразу ж зачинив двері, можливо, злякавшись чогось. Мешканець кімнати не має зобов'язання перед поліцейським впускати його до приміщення. У той же час дії

наймача не можуть бути розумною підставою, яка б включала впевненість у знищенні доказів [4, с. 559].

Детальний аналіз сучасного українського законодавства дає змогу дійти висновку: чітка процедура проникнення до житла чи іншого володіння особи до сих пір не зафіксована; норми, які регламентують здійснення даної дії, характеризуються правовою невизначеністю, яка призводить до частих порушень прав та свобод людини під час проникнення навіть на законних підставах. Через це пропонуємо додати в КПК України положення щодо порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи, а також зобов'язати уповноважених службових осіб повідомляти про права та обов'язки осіб безпосередньо перед початком даної слідчої (розшукової) дії (наприклад, право на надання добровільної згоди на проникнення), підстави та мету даного проникнення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод:
Міжнародний документ від 04.11.1950. № 995-004. *Рада Європи*. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 02.10.2021).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР.
Відомості Верховної Ради України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
(дата звернення: 02.10.2021).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від
13.04.2021. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 02.10.2021).
4. Anthony G. Amsterdam, Randy Hertz. Trial manual 6 for the defense of criminal
cases. 6th ed. Philadelphia: The American Law Institute, 2017. 711 p. (дата
звернення: 02.10.2021).